עִם עֵקֶשׁ תִּתְפַּתָּל

פרשת תולדות נחתמת בציווי של יצחק ליעקב בנו: קוּם לֵךְ פַּדֶּנָה אֲרָם **בֵּיתָה בְתוּאֵל אֲבִי אִמֶּךָ** וְקַח לְךָ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת לָבָן אֲחִי אִמֶּךָ" (כח, ב). יעקב אבינו ממלא אחר ציווי זה, כפי שנאמר: "וַיֵּלֶךְ פַּדֶּנָה אֲרָם **אֶל לָבָן** **בֶּן בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי** אֲחִי רִבְקָה". פרשתנו, פרשת ויצא, פותחת בתיאור הגעתו של יעקב אל לבן ובקבלת הפנים שנערכה לו. כשני עשורים שהה יעקב בבית לבן, תקופה משמעותית בחייו, בה הקים את ביתו. במאמר זה נעמוד על היחס שלו זכה יעקב מלבן חותנו, ונבחן כיצד הגיב והתנהל בחכמה ובעדינות מול עורמתו.

קבלת הפנים

בתום מפגש ההיכרות המרגש על יד הבאר, מיהרה רחל לספר לאביה על בואו של אחיינו. כיצד הגיב לבן לידיעה זו? "וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ לָבָן אֶת שֵׁמַע יַעֲקֹב בֶּן אֲחֹתוֹ **וַיָּרָץ לִקְרָאתוֹ וַיְחַבֵּק לוֹ וַיְנַשֵּׁק לוֹ**" (כט, יג). במבט ראשוני ושטחי ניתן להתרשם מדמות של בן משפחה, בעל לב חם ואוהב, השמח בביקור אחיינו. אולם חז"ל במדרש אגדה מגלים לנו את המניע האמיתי: "שמח שמחה גדולה בלבו, אמר: אליעזר עבד אברהם הביא ממון רב, זה על אחת כמה וכמה. מיד וירץ לבן לקראתו מרוב שמחתו. 'וַיְחַבֵּק לוֹ', ממשש היה לו בחיקו, אם הביא ממון ואם לאו, ולא מצא. אמר לבן: שמא מרגליות ניתנה בפיו, מיד 'וַיְנַשֵּׁק לוֹ', לדעת אם ימצא המרגלית. 'וַיְבִיאֵהוּ אֶל בֵּיתוֹ', אמר: שמא יש אצלו ממון ויניחו בבית, ועדיין לא היה מאמין בו, עד שהיה הולך עמו בבית החיצון ומפשפש צרכו. 'וַיְסַפֵּר לְלָבָן', סיפר לו יעקב היאך היה מעשה אליפז שגזל ממונו".

מנהגו של מארח המכניס לביתו אורח רצוי, שבעת הליכתם בדרך הוא משוחח עמו, מתעניין בשלומו ובקורותיו. ה'אלשיך' מדייק מלשון הכתוב שלא כך נהג לבן. משראה שאין ליעקב מאומה, לא החליף עמו מילה, אלא רק 'וַיְבִיאֵהוּ אֶל בֵּיתוֹ'. גם משהגיעו לבית, לבן אינו שואל דבר. יעקב הוא זה שפותח בדברים: 'וַיְסַפֵּר לְלָבָן אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה', הוא מספר מעצמו ובאריכות את אשר תיאר לרחל בתמציתיות על אם הדרך. משעמד לבן על כך שיעקב הגיע בידיים ריקות, אמר לו: אין עלי כל חובה לכלכלך ולהכניסך לביתי, אולם "אַךְ עַצְמִי וּבְשָׂרִי אָתָּה", מחמת הקירבה המשפחתית אטפל בך למשך חודש ימים, וגם זאת לא עשה בחינם, יעקב היה רועה צאנו.

רבי זלמן סורוצקין מאיר זאת בזווית מחודשת: כשגולל יעקב בפני לבן את השתלשלות העניינים וכיצד בא במרמה לקבל את הברכות, הבין לבן שיעקב ניחן בערמומיות כמותו (על דרך שאמרו חז"ל בב"ב קי ע"א שרוב בנים דומין לאחי האם). סיפור לקיחת הברכות נשא חן בעיניו, ועל כך הגיב לו: אם אכן מסוגל אתה למעשים כאלו, הרי ש"אַךְ עַצְמִי וּבְשָׂרִי אָתָּה", אתה קורץ מאותו החומר, וממש דומה לי בטבעך ובמעשיך.

השאיפה לשאת את רחל לאשה

"וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים", לבן קוצב תקופת ניסיון בת חודש, שבה עובד יעקב ללא תמורה, כדי לבחון את כדאיות העסקתו. בתום החודש פונה אליו לבן, ועל בסיס הנחתו (השגויה) שיעקב הוא "אחיו לרמאות", אומר לו: "הֲכִי אָחִי אַתָּה וַעֲבַדְתַּנִי חִנָּם?" (כט, טו). לבן מבקש למנוע מראש כל דרישה עתידית לשכר גבוה, ולכן מבקש: "הַגִּידָה לִּי מַה מַּשְׂכֻּרְתֶּךָ", מוטב שנסכם דברים מראש. יעקב משיב: "אֶעֱבָדְךָ שֶׁבַע שָׁנִים בְּרָחֵל בִּתְּךָ הַקְּטַנָּה". מתוך הערכה שלבן לא יעניק לו את רחל תמורת עבודה מועטת, מציע יעקב הצעה "אטרקטיבית", שלבן יתקשה לסרב לה.

הרב חגי ולוסקי – מרצה ומחבר ספרים. 052-9453811 | אתר https://shaalti.co.il/
מעוניינים ברעיונות חינוכיים מפרשת השבוע? רוצים להיערך כראוי לשולחן שבת?
לחצו כאן https://katzr.net/726ea6, או שלחו את המילה 'רעיון' למייל office@shaalti.co.il
'תורתך שאלתי', הספרים שיעשירו את שולחן השבת שלכם, לפרטים https://did.li/fyHCN

אחת שאלתי

למדתי בעניתי ובהניתי

תגובתו של לבן מדודה ומחושבת: "טוֹב תִּתִּי אֹתָהּ לָךְ מִתִּתִּי אֹתָהּ לְאִישׁ אַחֵר". כהרגלו, לבן נוהג בערמומיות ואינו מביע הסכמה מפורשת לשכר שדרש יעקב. הוא מותיר לעצמו "פתח מילוט", כדי שיוכל לטעון בהמשך: **לא הבטחתי דבר**, רק ציינתי **שעדיף** לתת אותה לך, מאשר לאדם זר. דפוס פעולה זהה מצאנו אצלו גם בדיני הממונות ובענין הצאן, שם אמר לבן: "הֵן **לוּ יְהִי** כִדְבָרֶךָ" (ל, לד), כלומר: **הלוואי** וכך יהיה, אך **מבלי לפרט ולהתחייב**, כדי לאפשר הכחשה עתידית.

יעקב, שהכיר את נפש חותנו ולא סמך עליו, ניסח את הצעתו בדקדקנות ואמר: "אֶעֱבָדְךָ שֶׁבַע שָׁנִים **בְּרָחֵל בִּתְּךָ הַקְּטַנָּה**". ידועים דברי רש"י המבוססים על חז"ל: "כל הסימנים הללו למה? לפי שיודע בו שהוא רמאי. אמר לו: 'אעבדך ברחל', ושמא תאמר רחל אחרת מן השוק? תלמוד לומר 'בתך', ושמא תאמר אחליף ללאה שמה ואקרא שמה רחל? תלמוד לומר 'הקטנה', ואף על פי כן לא הועיל לו, שהרי רמהו".

בבוקר שלאחר החתונה, מטיח יעקב בלבן: "**מַה זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי** הֲלֹא בְרָחֵל עָבַדְתִּי עִמָּךְ **וְלָמָּה רִמִּיתָנִי**?". טענתו מחולקת לשניים: א. על עצם המעשה ('מַה זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי'), שנתן לו את לאה במקום רחל. ב. על האופן שנעשה ('וְלָמָּה רִמִּיתָנִי'), שבחר לנהוג בערמה וברמאות. ב"תמימות" השיב לו לבן: "לֹא יֵעָשֶׂה כֵן בִּמְקוֹמֵנוּ לָתֵת הַצָּעִירָה לִפְנֵי הַבְּכִירָה". כביכול מסביר לו לבן: הרי לא התחייבתי מפורשות, אלא השבתי לך 'טוֹב תִּתִּי אֹתָהּ לָךְ'. אם הייתי נותן לך אותה מיד, הייתי חורג ממנהג המקום להשיא את הבנות בהתאם לסדר ההולדה. ה'בית הלוי' מוסיף שלבן אף העניק לו "עקיצה" וקינטר אותו ברמז: יתכן שבמקומכם, אצל יצחק ורבקה, נהוג להקדים את הצעיר לפני הבכור (רמז ללקיחת הברכות מעשו), אך "בִּמְקוֹמֵנוּ" לא ייעשה כן.

לאחר שאבד לחלוטין שארית האמון שרחש יעקב ללבן, ניסה לבן לשקם את אמינותו. לשם כך "גייס" את שכניו והציע גיבוי פומבי באומרו: "מַלֵּא שְׁבֻעַ זֹאת **וְנִתְּנָה** לְךָ גַּם אֶת זֹאת". המילה 'וְנִתְּנָה' נאמרה בלשון רבים, ומכאן אנו למדים שכדי לבסס את הבטחתו וליצור אמון, גייס לבן את אנשי מקומו שהבטיחו והתחייבו עמו ליעקב, שאכן יקבל גם את רחל.

התמודדותו של יעקב אבינו בבית לבן מהווה אבן בוחן יסודית לדברי דוד המלך "עִם עִקֵּשׁ תִּתְפַּתָּל" (תהלים יח, כז). מול ערמומיות אינטרסנטית, מתגלה יעקב באצילותו ופקחותו, ומלמד לדורות **כיצד ניתן לנהל חיים מורכבים בסביבת רמאים**, מבלי לאבד מהיושרה, הקדושה והאמת הפנימית שהם יסוד עם ישראל.

הכותב: הרב חגי ולוסקי – מרצה ומחבר סדרת הספרים '**תורתך שאלתי**' על התורה, רב המכר '**כי ישאלך**' – על הגדה של פסח, '**מה שאלתך**' – על מגילת אסתר. **לתגובות** – office@shaalti.co.il

מעוניינים ברעיונות יפים לפרשת ויצא, שיעשירו את שולחן השבת? מוזמנים להיכנס לקישור https://did.li/jJbgT

מעוניינים ברעיונות חינוכיים מפרשת השבוע? רוצים להיערך כראוי לשולחן שבת? לחצו על הקישור https://katzr.net/1da9b0 או שלחו את המילה 'רעיון' למייל office@shaalti.co.il

הרב חגי ולוסקי – מרצה ומחבר ספרים. 052-9453811 | אתר https://shaalti.co.il/

מעוניינים ברעיונות חינוכיים מפרשת השבוע? רוצים להיערך כראוי לשולחן שבת?

לחצו כאן https://katzr.net/726ea6, או שלחו את המילה 'רעיון' למייל office@shaalti.co.il

'תורתך שאלתי', הספרים שיעשירו את שולחן השבת שלכם, לפרטים https://did.li/fyHCN